

เส้นทางการค้ามนุษย์ข้ามชาติ: กลไกการขับเคลื่อนกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ ในพื้นที่เสี่ยงระหว่างประเทศ

Transnational Human Trafficking Routes: Government Process to Prevent and Resolve Human Trafficking Problems in International Risk Areas

อัจฉรา ชลาชนาวิน

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Auschala Chalayonnavin

Faculty of Social Administration Thammasat University

รับบทความ (Received): 14 มิถุนายน 2562, แก้ไขบทความ (Revised): 30 กรกฎาคม 2562, ยอมรับการตีพิมพ์ (Accepted): 8 สิงหาคม 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเส้นทางการค้ามนุษย์ข้ามชาติในพื้นที่เสี่ยงระหว่างประเทศ และศึกษากลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ในพื้นที่เสี่ยงระหว่างประเทศ โดยการศึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการช่วยเหลือกลุ่มคนที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ข้ามชาติ โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายในประเด็นกลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ในพื้นที่เสี่ยงระหว่างประเทศ จำนวน 25 คน

ผลการศึกษาพบว่า เส้นทางการค้ามนุษย์ข้ามชาติในพื้นที่เสี่ยงระหว่างประเทศเริ่มตั้งแต่การคัดเลือกผู้เสียหาย โดยผู้ล่อลวงมักคัดเลือกผู้เสียหายที่ประสบปัญหาสภาพคล่องทางการเงิน นอกจากนี้ยังพบว่า ประเทศไทยนับเป็นพื้นที่ศูนย์กลางการส่งต่อแรงงานบังคับค้าประเวณีจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ด้อยกว่า โดยมีลักษณะองค์กรข้ามชาติเพื่อส่งต่อแรงงานบังคับค้าประเวณีไปยังพื้นที่ปลายทาง ทั้งนี้กลุ่มแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านถือเป็นกลุ่มเสี่ยงอย่างยิ่งในการตกเป็นผู้เสียหายจากการบังคับค้าประเวณี ดังนั้น รัฐควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับกลุ่มเสี่ยง โดยการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมผู้ค้าแรงงาน หรือการปรับปรุงความเข้มงวดของการบังคับใช้กฎหมายตรวจคนเข้าเมือง หรือการสร้างเครือข่ายเพื่อทำการรับมือกับปัญหาในเชิงรุก เพื่ออุดช่องว่างโดยทำการบูรณาการการทำงานร่วมกันกับทุกภาคส่วน เพื่อให้การแก้ไขปัญหาเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: การค้ามนุษย์, กระบวนการป้องกัน, พื้นที่เสี่ยงระหว่างประเทศ

Abstract

This article aims to study human trafficking routes in risky areas at the international level and to explore preventive and problem-solving mechanisms to dealing with human trafficking. The study recruited the participants from organizations involved in the rescue for victims of international human trafficking. The researcher employed group discussion and in-depth interviews regarding this topic with 25 participants.

The results showed that human trafficking routes at the international level started from victim selection. The offenders usually lure the victims who have financial problems. Furthermore, it was found that Thailand is the center for the transition of labor trafficking from neighboring countries which have lower social and economic status. The international criminal organization transferred forced prostitutes to designated countries. The labors from the neighboring countries are the most vulnerable group to human trafficking, especially forced prostitution. Therefore, the state should emphasize on the reinforcement for the susceptible groups by creating the training curriculum for labors and improving the rigidity of immigration law enforcement, or creating the network for proactive encounter in order to enhance interagency integration to cope with the problems concretely.

Keywords: Human Trafficking, Prevention Process, International Risk Area

บทนำ

ปัญหาการค้ามนุษย์นับเป็นปัญหาสังคมที่สำคัญที่สุดในสังคมปัจจุบัน เนื่องจกนับเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง จากข้อมูลดัชนีการค้าทาสสากลประจำปี 2561 (Global Slavery Index: SI, 2018) โดยมูลนิธิวอล์คฟรี (Walk Free) เผยว่าผู้ตกเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ทั่วโลกถึง 40.3 ล้านคนโดยประมาณ และกว่า 24.9 ล้านรายจากจำนวนดังกล่าวตกเป็นผู้เสียหายมายาวนานนับตั้งแต่ปี 2016 (Global Slavery Index, 2019)

ปัจจุบันปัญหาการค้ามนุษย์ได้รับความสนใจจากนานาประเทศมีเด็กและหญิงสาวจำนวนมากที่รอคอยความช่วยเหลือ (World Health Organization, 2018) ข้อมูลจากองค์กรแรงงานระหว่างประเทศ หรือ ไอแอลโอ (International Labour Organization: ILO) คาดการณ์ว่า ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ได้สร้างตลาดรายได้ให้กับผู้ค้ามากกว่า 150 พันล้านเหรียญสหรัฐ หรือประมาณ 4,725 ล้านบาท ในปี 2014 เพียงปีเดียว และในปี 2012 มีผู้เสียหายถึง 21 ล้านคนที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ กว่าร้อยละ 68 หรือ 14.2 ล้านคนตกเป็นเหยื่อการค้าแรงงาน กว่า 4.5 ล้านคนหรือร้อยละ 22 ตกเป็นเหยื่อการขายบริการทางเพศ (International Labour Organization, 2014)

International Labour Organization (2017) ได้สะท้อนประเด็นปัญหาที่สำคัญว่าเด็ก และสตรี นับเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญที่สามารถตกเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ได้โดยง่าย โดยพบว่า 250 ล้านรายของแรงงานหญิงทั่วโลกเป็นผู้เสียหายที่ถูกบังคับค้าประเวณี โดยพบว่าองค์กรที่ได้ก่อ อาชญากรรมการค้ามนุษย์ข้ามชาติส่วนใหญ่ทำการค้าแรงงานจากประเทศกำลังพัฒนาสู่ทวีปยุโรป และประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง (International Labour Organization, 2017)

ทั้งนี้ปัญหาการค้ามนุษย์ได้รับการตระหนักถึงความสำคัญทั้งในระดับชาติ และในระดับสากล โดยองค์กรสหประชาชาติ (United Nation) ได้ประกาศร่วมลงนามพิธีสารว่าด้วยการป้องกัน ปรามปราม และลงโทษอาชญากรรมค้ามนุษย์ โดยเฉพาะการค้ามนุษย์ที่มีผู้เสียหายเป็นสตรีและเด็ก (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, especially Women and Children) ในวันที่ 25 ธันวาคม 2003 เพื่อเสนอให้ทุกประเทศสมาชิกให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหการค้ามนุษย์ และการละเมิดสิทธิมนุษยชนให้ปรากฏเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น (Louise, 2010)

David M. Smolin (2005) นักสิทธิมนุษยชนสากลได้รายงาน ว่า อาชญากรรมการค้ามนุษย์ สามารถถูกแบ่งออกเป็นหลายประเภทด้วยกัน อาทิ ปัญหาแรงงานเด็ก (Child Labour) ปัญหาการบังคับ ค้าประเวณี (Sex Trafficking) ปัญหาการบังคับแต่งงาน (Forced Marriage) ปัญหาการบังคับค้าแรงงาน และปัญหาการบังคับค้าอวัยวะ

องค์กรองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization: ILO) ได้สะท้อน ประเด็นปัญหาการค้ามนุษย์ที่สำคัญที่สุดได้แก่การบังคับค้าประเวณีเนื่องจากมีผู้เสียหายและได้รับ ผลกระทบจากปัญหาการค้ามนุษย์ในรูปแบบดังกล่าวถึง 4.5 ล้านคนทั่วโลก ผู้เสียหายส่วนใหญ่ได้รับความกระทบกระเทือนทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างหนักและยากที่จะกลับคืนสู่สังคมเพื่อใช้ชีวิต ตามปกติได้ดั้งเดิม (International Labour Organization, 2014)

ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า การบังคับค้าประเวณีมักมีรูปแบบเส้นทางการบังคับหญิงสาวผ่าน การทำงานขององค์กรข้ามชาติเพื่อขนส่งหญิงสาวผ่านไปค้าประเวณียังประเทศเพื่อนบ้าน โดยอาศัย รูปแบบการชักจูง โน้มน้าวใจ การบังคับ ทำร้ายร่างกาย หรือการสร้างภาวะหนี้สินให้แก่ผู้เสียหาย อย่างไรก็ตาม ในบางประเทศ อาทิ ประเทศอังกฤษได้มีการนำเอากฎหมาย Sexual Offences Act (2003) กฎหมายดังกล่าวระบุว่า การค้าประเวณีทุกรูปแบบนับได้ว่าเป็นการค้ามนุษย์แม้จะเป็นการกระทำ โดยความสมัครใจของผู้เสียหายเองก็ตาม (Parliament of the United Kingdom, 2003)

จากการศึกษาของ International Affair Forum (2017) เสนอว่าการบังคับค้าประเวณี ส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายอย่างยิ่ง ทั้งทางร่างกายและสภาพจิตใจจากการกระทำของ ลูกค้า ผู้บังคับค้า และเจ้าของสถานบริการ ซึ่งมีผลมาจากปัญหาการคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองที่รู้เห็นเป็นใจ ต่อการกระทำความผิดดังกล่าว ผู้เสียหายการค้ามนุษย์ประเภทบังคับค้าประเวณียังมีช่องทางในการร้องขอ ความช่วยเหลือโดยเฉพาะการบังคับค้าประเวณีข้ามชาติ เนื่องมาจากปัญหาและอุปสรรคทางด้านภาษา การหวาดกลัวการถูกจับกุม และการได้รับผลกระทบทั้งทางด้านอารมณ์ สังคม และสภาพจิตใจ

ดังนั้นความท้าทายที่สำคัญของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว และการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายจากเส้นทางการค้า รวมไปถึงการสนับสนุนแนวทางการเยียวยาทั้งในด้านสภาพร่างกายและสภาพจิตใจของผู้เสียหายจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ผู้เสียหายจากการบังคับค้าประเวณีสามารถกลับมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ตามปกติ (International Affair Forum, 2017)

ดังนั้นงานวิจัยจึงมีความประสงค์ในการศึกษา เส้นทางการค้ามนุษย์ข้ามชาติในพื้นที่เสี่ยงระหว่างประเทศ เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมความรู้และความเข้าใจของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลผู้เสียหาย รวมไปถึงการป้องกันกลุ่มเสี่ยงจากการค้ามนุษย์ข้ามชาติ งานวิจัยต้องการเสนอการมีส่วนร่วมของหน่วยงานและองค์กรภาคีเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ข้ามชาติ และการสร้างกลไกการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ข้ามชาติอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาเส้นทางการค้ามนุษย์ข้ามชาติในพื้นที่เสี่ยงระหว่างประเทศ

ทบทวนวรรณกรรม

นิยามการค้ามนุษย์และการบังคับค้าประเวณี

จากการทบทวนวรรณกรรมได้มีการให้คำนิยามไว้ว่า การค้ามนุษย์ หมายถึง การจัดการ การขนส่ง การส่งต่อการจัดให้ที่อยู่อาศัย หรือการรับไว้ซึ่งบุคคลด้วยวิธีการขู่เข็ญ หรือด้วยการใช้กำลัง หรือด้วยการบีบบังคับในรูปแบบอื่นใด ด้วยการลักพาตัว ด้วยการฉ้อโกง ด้วยการหลอกลวง ด้วยการใช้อำนาจอันมิชอบ หรือด้วยการใช้สถานะความเสี่ยงภัยจากการค้ามนุษย์โดยมิชอบ หรือมีการให้หรือรับเงิน หรือผลประโยชน์เพื่อให้ได้มาซึ่งความยินยอมของบุคคลผู้มีอำนาจควบคุมบุคคลอื่น เพื่อความมุ่งประสงค์ในการแสวงหาผลประโยชน์ อย่างน้อยที่สุดให้รวมถึงการแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณีของบุคคลอื่น หรือการแสวงหาประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น การบังคับใช้แรงงานหรือบริการการเอาคนลงเป็นทาสหรือการกระทำอื่นเสมือนการเอาคนลงเป็นทาส การทำให้ตกอยู่ภายใต้บังคับ หรือการตัดอวัยวะออกจากร่างกาย ให้ถือว่าการจัดหา การขนส่ง การส่งต่อ การจัดให้ที่อยู่อาศัย หรือการรับไว้ซึ่งเด็ก เพื่อความมุ่งประสงค์ในการแสวงหาประโยชน์เป็นการค้ามนุษย์ แม้ว่าจะไม่มีการใช้วิธีการใด ๆ ที่ระบุไว้

ปัจจุบันประเด็นปัญหาการค้ามนุษย์ได้รวมถึงการค้าแรงงานข้ามชาติไว้ด้วย ซึ่งนับเป็นประเด็นสำคัญเร่งด่วนที่ประเทศไทยกำลังเผชิญหน้ากับปัญหาในการจัดลำดับให้เป็นประเทศที่มีการค้ามนุษย์ในระดับชั้น (Tier) 2 จากการเสนอรายงานโดย TIP Report ในปี 2019 ซึ่งหมายถึง ประเทศไทยเป็นประเทศที่พยายามปฏิบัติตามมาตรฐานขั้นต่ำสะท้อนว่า และสหรัฐอเมริกาได้ตระหนักในความมุ่งมั่นของประเทศไทย ตลอดจนความก้าวหน้าประเทศไทยและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันสร้างกลไกขึ้นเพื่อปราบปรามการค้ามนุษย์ หลังจากประเทศไทยได้ตกอยู่ในกลุ่มระดับชั้น (Tier) 3 คือ ประเทศที่ไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานขั้นต่ำอย่างเต็มที่และไม่มี ความพยายามใด ๆ ในการที่จะปฏิบัติตาม

หรือเป็นประเทศที่มีสถานการณ์การค้ามนุษย์ในระดับเลวร้ายที่สุด รวมไปถึงการติดอยู่ในกลุ่ม Tier 2 Watch List มานาน ถึง 4 ปี ติดต่อกัน

การค้ามนุษย์โดยองค์การอาชญากรรมข้ามชาตินับเป็นปัญหาสำคัญยิ่ง ซึ่งในกลุ่มประเทศอาเซียนเองก็เช่นกันที่ทุกภาคส่วนต่างตระหนักว่าการแก้ปัญหาต่าง ๆ ยังมีความต้องการความร่วมมือระหว่างประเทศโดยผ่านกระบวนการจัดทำ อนุสัญญา พิธีสาร ข้อตกลงร่วมมือต่าง ๆ ในเรื่องการค้ามนุษย์ โดยต้องเชื่อมโยงกับประเทศอื่น ๆ อย่างเป็นสากล อีกทั้งปัญหาการค้ามนุษย์นั้นมีความเชื่อมโยงกับปัญหาอื่น ๆ อาทิ การฟอกเงิน ยาเสพติด ซึ่งล้วนแต่บ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศของภูมิภาคและของโลก ในความร่วมมือของประเทศอาเซียนได้มีการกล่าวถึงปัญหาการค้ามนุษย์ในเวทีการประชุมสุดยอดผู้นำเอเชียยุโรป หรืออาเซม ครั้งที่ 9 ณ นครเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การประชุมนี้ได้มุ่งให้ความสำคัญในเรื่องการป้องกันมากกว่าการปราบปราม กล่าวคือ เน้นให้เกิดการกินดีอยู่ดีของประชาชน โดยใช้มาตรการทางสังคม โดยมีภาคประชาชนเป็นศูนย์กลาง และเห็นสมควรให้มีการแก้ไขปัญหการค้ามนุษย์เร่งด่วน เพื่อให้ทันกับการเกิดขึ้นของประชาคมอาเซียนซึ่งในบรรดาประเทศสมาชิกอาเซียน กลุ่มประเทศที่มีสถานการณ์การค้ามนุษย์ข้ามชาติหรือแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมายจะอยู่ในบริเวณอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงหรือพื้นที่เสี่ยงระหว่างประเทศ เช่น ประเทศเวียดนาม จัดเป็นแหล่งนำเข้าและส่งออกแรงงานที่ผิดกฎหมายที่ใหญ่ที่สุดในอาเซียน ในขณะที่ประเทศไทยเองก็เป็นพื้นที่ซึ่งเอื้อต่อการค้ามนุษย์ที่สุด เนื่องจากมีชายแดนติดต่อกับหลายประเทศที่เป็นประเทศต้นทางของการค้ามนุษย์ ขณะเดียวกันก็ยังเป็นประเทศต้นทาง และประเทศทางผ่านของการค้ามนุษย์ด้วยเช่นกัน ด้วยกระบวนการค้ามนุษย์ในพื้นที่เสี่ยงระหว่างประเทศ ส่งผลให้เกิดความร่วมมือเพื่อการต่อต้านการค้ามนุษย์ในอาเซียน โดยมีการดำเนินการทั้งในรูปทวิภาคีและพหุภาคีผ่านกลไกความตกลงต่าง ๆ ได้แก่ปฏิญญาอาเซียนเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ ความตกลงร่วม (MOU) ในภูมิภาคอาเซียนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องต่อต้านการค้ามนุษย์

อุปสงค์ของการบังคับค้าประเวณี

อุปสงค์การค้าประเวณีนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดธุรกิจการค้าประเวณีอย่างกว้างขวาง ความต้องการและปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการค้าประเวณีนับเป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่ก่อให้เกิดธุรกิจการค้ามนุษย์ในรูปแบบค้าประเวณีขึ้น เกิดอาชญากรซึ่งส่วนใหญ่เคยเป็นผู้ที่ถูกปล่อยและผันตัวเองมาเป็นผู้ค้าในที่สุด (Berger, 2012)

Walby (2016) ได้เสนอประเด็นที่น่าสนใจของอุปสงค์การค้าประเวณีว่า อุปสงค์ของการค้าประเวณี (Demand for Prostitution) หมายถึง ความต้องการในการจ่ายเพื่อบริการด้านประเวณี (Walby, S. et.al., 2016) ทั้งนี้ความชัดเจนของนิยามดังกล่าวยังคงเป็นที่ถกเถียง โดย Protocol to prevent, suppress and punish trafficking in persons especially women and children ซึ่งกำหนดใช้โดยกลุ่มประเทศสมาชิกที่เข้าร่วมอนุสัญญาได้มีการสนับสนุนให้มีการนิยามอุปสงค์ของการบังคับค้าประเวณีว่าควรหมายรวมถึง ความต้องการ และการซื้อบริการทางเพศโดยทั่วไปที่ไม่ได้รวม

ไปถึงการบังคับค้าด้วยเพื่อเป็นแรงสนับสนุนให้มีการลดตลาดการค้าประเวณีลง ถึงแม้ว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาการบังคับค้าประเวณีจะมีแนวทางเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทุก ๆ ประเทศสมาชิก หากแต่อย่างไรก็ดี การนิยามความหมายของอุปสงค์การบังคับค้าประเวณีก็ยังคงคลุมเครือและยังคงเป็นที่ถกเถียงของเหล่านักวิชาการแม้ในปัจจุบัน

ทั้งนี้ Friedmand and Friedman (1980) ได้นำเสนอประเด็นในเรื่องการบังคับค้าประเวณีที่น่าสนใจว่า การบังคับค้าประเวณีมีความเชื่อมโยงอย่างยิ่งกับอำนาจในการตัดสินใจ (Decision) และทางเลือก (Choice) การบังคับผู้เสียหายให้ขายบริการทางเพศนับเป็นกลไกสำคัญในการสร้างตลาดทางเศรษฐกิจให้กับธุรกิจค้าประเวณี ดังนั้นจึงทำให้ในหลายประเทศต่างก็ให้ความสำคัญกับการนิยามความหมายการบังคับค้าประเวณีในการกำหนดตัวบทกฎหมายที่ให้ความสำคัญกับอำนาจในการตัดสินใจกับทางเลือกของผู้เสียหาย โดยมองว่าการค้าประเวณีในรูปแบบปกติต้องปราศจากการบังคับเท่านั้น (The Absence of Coercion) (Friedman, M., and R. Friedman, 1980)

ทั้งนี้รัฐจะต้องปกป้องสิทธิมนุษยชนทุกรูปแบบทั้งพลเมืองของรัฐเอง หรือภายนอกราชอาณาจักรก็ตาม โดยเฉพาะทางเลือกของแรงงานในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ และความสมัครใจ (Voluntariness) นี่ย่อมไม่ได้หมายรวมไปถึงความสมัครใจในการตกเป็นทาส หรือควบคุมชีวิตของผู้อื่น การบังคับจึงมีนัยแฝงในการใช้ความรุนแรง หรือละเมิดชีวิตของผู้อื่น หรือพยายามสร้างตลาดขึ้นมาเพื่อที่จะเอาเปรียบ หรือหาผลประโยชน์จากชีวิตของผู้อื่น และลดทางเลือกของผู้อื่นลงเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง หรือทำให้ทางเลือกของผู้อื่นเกิดข้อจำกัดจนกระทั่งต้องตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ผู้ค้าได้วางกับดักเอาไว้เพื่อประโยชน์ของผู้ค้าเอง (Genicot, 2002)

ดังนั้น OHCHR ได้เสนอว่า ทุกประเทศควรให้ความสำคัญกับการลดอุปสงค์การบังคับค้ามนุษย์ในทุกประเภทซึ่งจะเป็นเส้นทางที่สามารถนำไปสู่การบังคับค้าประเวณีได้ในที่สุด

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเส้นทางการค้ามนุษย์ข้ามชาติและหาแนวทางกลไกในการขับเคลื่อนกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ในพื้นที่เสี่ยงระหว่างประเทศ โดยการศึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการช่วยเหลือกลุ่มคนที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ข้ามชาติ การคัดเลือกพื้นที่ คัดเลือกจากสถิติการค้ามนุษย์และรายงานการค้ามนุษย์ระหว่างประเทศจากกรณีในประเทศไทยเป็นต้นทาง กลางทาง และปลายทางของกรณีการค้ามนุษย์ โดยทำการศึกษาบริเวณชายแดนไทย-เมียนมาร์ และชายแดนไทย-กัมพูชา

วิธีการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายในประเด็นกลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ในพื้นที่เสี่ยงระหว่างประเทศ โดยกลุ่มประชากรที่ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ดำเนินการคัดเลือกจากกลุ่มตัวแทนผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือหน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับประเด็นการค้ามนุษย์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนา

มาสร้างให้เกิดแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ข้ามชาติ จำนวน 25 คน โดยทำการศึกษา กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกจากกลุ่มคนไทยที่เป็น สมาชิกองค์กรเครือข่ายในต่างประเทศของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และพรรณนารายละเอียด

ผลการวิจัย

การศึกษาเส้นทางการค้ามนุษย์ข้ามชาติและหาแนวทางกลไกในการขับเคลื่อนกระบวนการ ป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ในพื้นที่เสี่ยงระหว่างประเทศสามารถแบ่งประเด็นการวิเคราะห์ได้ ออกเป็นสองประเด็นดังนี้

1. ศึกษาเส้นทางการค้ามนุษย์ข้ามชาติในพื้นที่เสี่ยงระหว่างประเทศ

1.1 การคัดเลือกผู้เสียหาย

เส้นทางการค้ามนุษย์ข้ามชาติในพื้นที่เสี่ยงระหว่างประเทศเริ่มตั้งแต่การคัดเลือก ผู้เสียหายซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นสองกรณีด้วยกัน คือกรณีแรกผู้เสียหายอพยพโดยเจตนาและ รู้ล่วงหน้าว่าจะมาค้าประเวณียังพื้นที่ปลายทาง โดยผู้ล่อลวงมักคัดเลือกผู้เสียหายที่ประสบปัญหา สภาพคล่องทางการเงิน หรือการคัดเลือกผู้เสียหายที่หัวอ่อน โดยการสังเกตพฤติกรรมของเหยื่อที่มี ความวิตกกังวลและชักจูงได้ง่าย ทำให้ผู้ล่อลวงมีความกล้าที่จะเข้าไปพูดคุย และแสดงท่าทีให้เกิด ความไว้วางใจ

นอกจากนี้ผู้ล่อลวงบางรายยังทำการคัดเลือกผู้เสียหายที่เคยประกอบอาชีพค้าประเวณี อยู่ก่อนแล้ว บางรายถูกล่อลวงให้เข้าใจผิดถึงสถานะการทำงาน อาทิ การทำงานบ้านหรือค้าแรงงาน หากแต่เมื่อเดินทางมายังพื้นที่ปลายทางกลับถูกชักจูงในค้าประเวณีเป็นต้น ซึ่งผู้เสียหายส่วนใหญ่ ถูกหว่านล้อมในข้อเท็จจริงถึงสถานะการทำงานที่ดีกว่าสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ปลายทาง

1.2 กระบวนการขนส่ง (Transportation)

จากผลการศึกษาพบว่าประเทศไทยนับเป็นพื้นที่ศูนย์กลางการส่งต่อแรงงาน บังคับค้าประเวณีจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ด้อยกว่า โดยมีลักษณะองค์กร ข้ามชาติเพื่อส่งต่อแรงงานบังคับค้าประเวณีไปยังพื้นที่ปลายทาง โดยประเทศต้นทางมาจาก ลาว กัมพูชา เมียนมาร์ จีน เวียดนาม รัสเซีย อุซเบกิสถาน เป็นต้น โดยกระบวนการขนส่งกระทำโดยการคอร์รัปชัน โดยกลุ่มผู้อพยพดังกล่าวเจตนาที่จะเดินทางเข้ามายังประเทศไทยโดยมีความต้องการที่จะหาโอกาส ในชีวิตที่ดีกว่า

1.3 กระบวนการปลายทาง (Exploitation Site)

กลุ่มแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านถือเป็นกลุ่มเสี่ยงอย่างยิ่งในการตกเป็นผู้เสียหาย จากการบังคับค้าประเวณี โดยกลุ่มท่องเที่ยวที่เน้นการมีเพศสัมพันธ์กับโสเภณีเป็นกิจกรรมหลัก ในการท่องเที่ยว (Sex Tour) นับเป็นอุปสงค์ที่สำคัญของแรงงานบังคับค้าประเวณี โดยผู้เสียหาย

มักถูกล่อลวงจากภาวะจำยอม การบังคับค่า และการสร้างภาวะหนี้สิน โดยผู้เสียหายมีช่องทางไม่มากนักที่จะร้องขอความช่วยเหลือเนื่องจากอุปสรรคทางด้านหนี้สิน ภาษา และขาดโอกาสในการเข้าร้องขอความช่วยเหลือจากภาครัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง

อย่างไรก็ดี อาชญากรค้ำมนุษย์นั้นมีทั้งหญิงและชาย รวมไปถึงมีทั้งสัญชาติไทยและชาวต่างชาติ โดยมักมีการกระทำเป็นกระบวนการข้ามชาติ นับตั้งแต่การออกพาสปอร์ตปลอม วิชาปลอม รวมไปถึงการลดขั้นตอนการตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่คอร์รัปชัน โดยมีการจัดหานายหน้าเพื่อล่อลวงแรงงานอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการให้ค่าหัวคิวจากผู้ล่อลวงรายย่อย อาทิ เพื่อน หรือบุคคลใกล้ชิดผู้เสียหาย ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วผู้เสียหายมักเดินทางมาค้าแรงงานโดยสมัครใจ จากนั้นจึงทำการบิดเบือนสถานะการทำงานในภายหลัง

2. แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาค้ำมนุษย์ในพื้นที่เสี่ยงระหว่างประเทศ

จากผลการวิจัยพบว่า ประเด็นสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาค้ำมนุษย์ก็คือประเด็นความรู้ อาทิ ความไม่รู้ในเรื่องกฎหมายในพื้นที่ปลายทาง ไม่รู้จักองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือ ไม่เข้าใจภาษา และไม่รู้สิทธิหรือไม่สามารถบริหารอำนาจของตนเองได้ ทำให้ผู้เสียหายพบโอกาสในการร้องขอความช่วยเหลือเมื่อเวลาที่สายเกินเยียวยา หรือแก้ไขได้ ผู้เสียหายบางรายจำเป็นต้องยอมทนในพื้นที่ปลายทางเนื่องจากไม่ต้องการที่จะถูกส่งกลับประเทศต้นทาง นอกจากนี้ยังพบว่าเจ้าหน้าที่รัฐเองต่างก็มีภาระงานล้นมือจนไม่อาจแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ดังนั้นแนวทางการแก้ไขปัญหาลำคัญจึงมีดังนี้

2.1 การสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายทั้งจิตอาสา องค์กรเอกชน และองค์กรภาครัฐ ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพิทักษ์สิทธิให้แก่ผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์ โดยต้องมีการบูรณาการงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐ และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งต้องมีตารางการประชุมเพื่อบูรณาการแผนงานในการแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบที่ชัดเจน มีการระบุอำนาจหน้าที่ในการรับผิดชอบ

2.2 การเพิ่มแนวทางการให้ความช่วยเหลือออนไลน์หรือแนวทางแบบไม่เป็นทางการ

ด้านการรักษาพยาบาล จิตแพทย์ และการให้คำปรึกษาทางกฎหมายเครือข่ายออนไลน์มีความสำคัญอย่างยิ่งกับผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์ เนื่องจากผู้ตกเป็นผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์มักได้รับผลกระทบทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรง และไม่มีแหล่งที่พึ่งทางใจจนทำให้ต้องกลับไปยึดแนวทางการประกอบอาชีพด้วยการค้าประเวณีในรูปแบบเดิมเพื่อหาเลี้ยงชีพ ทั้งนี้เครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการพิทักษ์และคุ้มครองสิทธิผู้ตกเป็นผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์ ควรจะมีระบบการติดตามและคุ้มครองสิทธิผู้ตกเป็นผู้เสียหายผ่านแอปพลิเคชัน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าผู้ตกเป็นผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์มักไม่ติดต่อขอรับความช่วยเหลือด้วยตนเอง ทำให้การให้ความช่วยเหลือเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่อง

ดังนั้น เครือข่ายจึงควรมีระบบในการติดตามผ่านองค์กรเครือข่ายในกรณีและผู้เสียหายไม่ประสงค์จะติดต่อกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือตอบคำถามเจ้าหน้าที่ตำรวจ อาจเป็นแนวทางในการคัดกรองความช่วยเหลือผู้เสียหายในเบื้องต้น โดยที่ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องแสดงตัวตนของตนเองจนกว่าจะเกิดความไว้วางใจมากขึ้น

3. การจัดทำหลักสูตรเพื่ออบรมกลุ่มเสี่ยงผู้ตกเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

ปัญหาการค้ามนุษย์พบว่าควรมีการให้ความช่วยเหลือ พิทักษ์และคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในเชิงรุก เพื่อที่จะดำเนินการให้กลุ่มเสี่ยงพร้อมรับมือในการแก้ไขปัญหา โดยการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกประเทศเพื่อเดินทางมาช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ตามที่ร้องขอ อาทิ หลักสูตรอบรมทางด้านกฎหมายในพื้นที่ปลายทาง พฤติกรรมของผู้ต้องสงสัย การดำเนินการในกรณีภาวะฉุกเฉิน เป็นต้น

4. การปรับรูปแบบนโยบายประเทศเพื่อแก้ปัญหาในเชิงรุก

รัฐควรให้ความสำคัญกับนโยบายของประเทศในการช่วยป้องกัน หรือนโยบายเชิงรุกมากกว่าการอุดช่องว่างหรือการแก้ไขปัญหา โดยมีการบูรณาการงานร่วมกันทุกภาคส่วนทั้งในกระทรวงยุติธรรม กระทรวงแรงงาน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยมุ่งเน้นการป้องกันและการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดดังนี้

- 1) การปรับรูปแบบนโยบายในแนวทางการป้องกันการการค้ามนุษย์ และป้องกันการตกเป็นผู้เสียหายซ้ำ
- 2) การใช้แนวทางด้านการทำวิจัย ข้อมูล สื่อ โซเชียลมีเดีย เพื่อรับมือกับกระบวนการค้ามนุษย์ในเชิงรุก
- 3) รัฐควรสนับสนุนนโยบายการสร้างเครือข่ายและการสร้างแนวร่วมทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อรับมือกับปัญหาการค้ามนุษย์ นอกจากนี้ยังต้องใช้นโยบายการกำจัดอุปสรรคต่อความเท่าเทียมของมนุษย์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางสังคมอย่างแท้จริง
- 4) รัฐควรสนับสนุนนโยบายการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด รวมไปถึงการใช้กระบวนการทางเศรษฐกิจ สังคม และศาสนาเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์อย่างยั่งยืน
- 5) การสนับสนุนทางการศึกษาที่ช่วยให้เกิดความตระหนักในปัญหาการค้ามนุษย์ อาทิ นโยบายไม่ส่งเสริมธุรกิจที่นำไปสู่การค้าประเวณี และการค้ามนุษย์ทุกประเภท
- 6) นโยบายการสนับสนุนชุมชนพื้นที่ต้นทางให้สนับสนุน ให้โอกาส หรือให้ความเข้าใจ ผู้ตกเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ให้สามารถปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น หลังจากตกเป็นผู้เสียหายการค้าประเวณี สนับสนุนชุมชนให้ยอมรับ และเข้าใจ พร้อมทั้งฟื้นฟูผู้เสียหายค้าประเวณีให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ตามปกติ

สรุปและอภิปรายผล

เส้นทางการค้ามนุษย์ข้ามชาติ

1. ต้นทางค้ามนุษย์และการอพยพ (Migrant) การค้ามนุษย์มักเกิดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนาและประสบปัญหาภาวะยากจน ทำให้พลเมืองของประเทศมีความจำเป็นในการอพยพเพื่อหาทางเลือกที่ดีกว่าในพื้นที่ต้นทางที่มีภาวะความเปราะบางนี้เองทำให้ประชากรที่มีทางเลือกอาจตัดสินใจที่จะทำมาหากินและดำรงชีพอยู่ในพื้นที่ต้นทาง ในขณะที่กลุ่มประชากรที่มีความเปราะบางอาจมีความจำเป็นที่จะต้องอพยพเพื่อไปค้าแรงงานเพื่อแสวงหาโอกาสในการเลี้ยงชีพยังถิ่นอื่นต่อไป ซึ่งแรงงานโดยส่วนใหญ่อาจอพยพไปทำมาหากินยังประเทศเพื่อนบ้านหรือประเทศอื่น ๆ ที่มีโอกาสและทางเลือกในการดำรงชีพที่ดีกว่า (UNIAP, 2012)

2. ผู้อพยพ (The Migrant) ผู้อพยพหรือผู้ถูกล่อลวงอาจมีคุณลักษณะและปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความแตกต่างกันไปตามแต่ละสถานะทางสังคม แรงจูงใจที่ก่อให้เกิดการอพยพอาจเนื่องมาจากภาวะความยากจน หรือต้องการแสวงหาความท้าทายใหม่ ๆ ให้กับชีวิตของตนเอง หากผู้อพยพมีโอกาสที่ดีหรือมีพื้นฐานส่วนบุคคลที่ดี อาทิ การมีความรู้ หรือมีทักษะแรงงาน อาจทำให้รอดพ้นจากการเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในประเทศปลายทาง อาทิ การได้รับเงื่อนไขการจ้างงานที่ดี การมีรายได้ที่ยุติธรรม เป็นต้น ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตกเป็นผู้เสียหายจากอาชญากรรมการค้ามนุษย์ก็คือ ผู้อพยพมีความรู้ความเข้าใจในเงื่อนไขและสภาพการทำงานที่เกิดในพื้นที่ปลายทางอย่างถ่องแท้ ทั้งนี้ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์มักจะเป็นผู้ที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในสภาพการทำงานที่ตนเองจะต้องเผชิญในพื้นที่ปลายทาง โดยถูกชักจูง ถูกบังคับหรือถูกทำให้เข้าใจผิดถึงสถานะที่ตนจะต้องเผชิญในพื้นที่ปลายทาง ซึ่งอาจมีเงื่อนไขการจ้างงานที่ไม่ยุติธรรม หรือถูกบังคับให้ทำงานโดยไม่เต็มใจ ตกอยู่ในสถานะทาส ไม่มีอำนาจการตัดสินใจและทางเลือกในชีวิตของตนเอง โดยในบางกรณีผู้อพยพอาจตกอยู่ในเงื่อนไขที่ใกล้เคียงกับภาวะการค้ามนุษย์ หากแต่ไม่ถึงว่าเป็นการค้ามนุษย์ได้เช่นเดียวกัน (UNIAP, 2012)

3. อาชญากรรมการค้ามนุษย์ (Criminal Element) ในบางกรณีผู้อพยพทำการอพยพโดยลำพังหรือผู้เสียหายอาจทำการอพยพพร้อมกับสมาชิกภายในครอบครัวของตนเองก็ตาม กระบวนการอพยพอาจเป็นแบบเป็นทางการ (Formal) หรือแบบไม่เป็นทางการ (Informal) หรือแม้กระทั่งการหลบเข้าเมืองแบบผิดกฎหมาย (Smuggling) ซึ่งผู้ที่นับเป็นอาชญากรรมการค้ามนุษย์ประกอบไปด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้ (UNIAP, 2012)

3.1 ผู้คัดเลือกหรือผู้ชักจูง (Recruiters)

ผู้เสียหายอาจถูกชักจูงจากผู้ที่เป็นญาติหรือเพื่อนที่อยู่ในประเทศต้นทาง หรือถูกชักจูงจากบุคคลที่อาศัยอยู่ภายนอกชุมชนก็ตามซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการอพยพของผู้เสียหาย และหากผู้คัดเลือกมีเจตนาที่จะละเมิดผู้เสียหาย ผู้คัดเลือกย่อมนับเป็นส่วนหนึ่งของอาชญากรในเส้นทางการค้ามนุษย์เช่นเดียวกัน ผู้คัดเลือกอาจทำการล่อลวง บังคับ หรือการลอบทางเลือกเพื่อให้ผู้เสียหายอยู่ในภาวะหนี้สิน เป็นต้น

3.2 ผู้ขนส่ง (Transporter)

ผู้คัดเลือกบางรายอาจเป็นผู้ขนส่งด้วยเช่นกัน ผู้ขนส่งจะนับเป็นผู้ที่อยู่ในเส้นทางการค้ามนุษย์ซึ่งทำการเคลื่อนย้ายผู้เสียหายไปยังพื้นที่ปลายทาง ทั้งนี้ความแตกต่างระหว่างผู้ขนส่ง (Transporter) และผู้ให้การช่วยเหลือผู้หลบหนีเข้าเมืองก็คือผู้ลักลอบ (Smuggler) ผู้ขนส่งจะทำการจัดการขนส่งหรือให้บริการเท่านั้น ในขณะที่ผู้ให้การช่วยเหลือผู้หลบหนีเข้าเมืองจะตกเป็นอาชญากรในเส้นทางการค้ามนุษย์คือผู้ที่มีเจตนาพาผู้เสียหายไปสู่พื้นที่ที่ตนรู้อยู่แล้วว่าผู้เสียหายต้องถูกบังคับให้อยู่ในภาวะทาส ดังนั้นจึงนับเป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกันในการพิจารณาถึงเจตนาของผู้ขนส่ง ทำให้ผู้ขนส่งจึงเป็นกลไกสำคัญที่ไม่ได้รับความสนใจจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมากนักในเส้นทางการค้ามนุษย์

3.3 อาชญากรในพื้นที่ปลายทาง (Exploiters)

อาชญากรในพื้นที่ปลายทางคือผู้ที่ทำการละเมิด บังคับ จู่ใจ และทำให้ผู้เสียหายตกอยู่ในสภาวะทาส อาชญากรในพื้นที่ปลายทางอาจเป็นผู้จัดการหรือเจ้าของสถานประกอบการหรือสถานบริการ ซึ่งอาจเป็นผู้ที่ซื้อผู้เสียหาย แม้จะไม่ได้เป็นผู้กระทำการทารุณ หรือบังคับขู่เข็ญผู้เสียหายด้วยตนเองก็ตาม หากแต่เป็นผู้จัดการให้เกิดกระบวนการละเมิด หรือการค้ามนุษย์ขึ้น

3.4 ผู้บังคับ (Enforcers)

ผู้ที่บังคับผู้เสียหายให้ตกอยู่ในสภาวะทาส การก่ออาชญากรรมดังกล่าวรวมไปถึงการบังคับ การข่มขืน การข่มขู่ หรือการทำให้ตกอยู่ในสภาวะหนี้สินที่ต้องชดใช้

จากอาชญากรข้างต้นนับเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการและเส้นทางการค้ามนุษย์และนับเป็นอาชญากรการค้ามนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน โดยนับเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์และต้องถูกสืบสวนสอบสวนเพื่อกล่าวโทษในชั้นศาล

4. พื้นที่ปลายทาง (Exploitation Workplace)

พื้นที่ที่เกิดการละเมิดขึ้น ซึ่งมักอยู่ในตลาดแรงงานและตลาดการค้าประเวณีต่าง ๆ ซึ่งทำให้พื้นที่ดังกล่าวต้องถูกจับตามองและตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่บ้านเมืองอย่างถี่ถ้วน ทั้งนี้ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์มักได้รับผลกระทบทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรง ซึ่งผลกระทบดังกล่าวขึ้นอยู่กับความรุนแรงที่เหยื่อได้รับซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายไปตลอดชีวิตได้ในบางกรณี

โดยทั่วไปแล้วผู้เสียหายในพื้นที่ปลายทางอาจทำการหลบหนีได้ด้วยตนเอง (Escape) ผู้เสียหายบางรายรอดมาได้จากการช่วยเหลือโดยเจ้าหน้าที่ (Rescuer) บางรายหมดสัญญาจากผู้ว่าจ้าง (Contract over) บางรายถูกไล่ต้อนเนื่องจากป่วย สูงอายุ หรือพิการ (Thrown out) บางรายผันตัวมาเป็นผู้ค้า (Used up) และบางรายเสียชีวิต (Death)

สุดท้ายแล้วผู้เสียหายบางรายอาจหาทำไ้จากการละเมิดและการค้ามนุษย์ต่อไป (Remains in the Harm Environment) ติดคุก หรือย้ายไปหาถิ่นยังแหล่งงานอื่น ๆ ต่อไป (UNIAP, 2012) ทั้งนี้ผู้เสียหายบางรายอาจได้รับความช่วยเหลือ และสามารถพึ่งพิงตนเองได้ด้วยตนเอง (Self-Recovery)

บางรายได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรสาธารณประโยชน์หรือองค์กรของรัฐ ในขณะที่บางรายอาจตกอยู่ในสถานะผู้เสียหายซ้ำแล้วซ้ำเล่าเนื่องจากไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมในพื้นที่บ้านเกิดของตนเอง รูปแบบกฎหมายต่อการบังคับค่าประเวณี

The Minnesota Department of Health (2016) ได้เผยว่า ในปัจจุบันการค้ามนุษย์ประเภทการบังคับค่าประเวณีได้รับการจับตามองอย่างยิ่ง โดยในประเทศต่าง ๆ นั้น มีการกำหนดรูปแบบกฎหมายต่ออาชญากรรมดังกล่าวแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. อาชญากรรม (Criminalization)

ดำเนินคดีกับการค้าประเวณีทุกรูปแบบ โดยรัฐแต่ละรัฐจะมีรูปแบบของบทลงโทษที่มีความแตกต่างกันไป

2. การลดทอนความเป็นอาชญากรรมบางส่วน (Partial Decriminalization)

การดำเนินคดีเฉพาะการค้าประเวณีในบางกรณี หรือ Nordic Model โดยถือว่าผู้ค้าประเวณีคือผู้เสียหาย และปกป้องผู้เสียหายจากบทลงโทษตามกฎหมาย หากแต่การซื้อประเวณีถือเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายและต้องถูกดำเนินคดี ซึ่งมีจุดเริ่มต้นในประเทศสวีเดนในปี ค.ศ. 1999 เพื่อลดอุปสงค์ธุรกิจค้าประเวณี เนื่องจากกลุ่มประเทศเหล่านี้มักมองว่าการค้าบริการทางเพศถือเป็นเรื่องละเมิดสิทธิมนุษยชน

3. การลดทอนความเป็นอาชญากรรมแบบเต็ม (Full Decriminalization)

การค้าประเวณีด้วยความสมัครใจไม่ถือว่าเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย หากแต่การบังคับค่าประเวณีและการค้าประเวณีในเด็กถือเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย

4. การรับรองที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Legalization)

การค้าประเวณีเป็นสิ่งที่ถูกกฎหมายหากแต่ต้องได้รับการควบคุมโดยเข้มงวดจากภาครัฐ อาทิ การมีใบอนุญาตค้าประเวณี การจำกัดบริเวณ การควบคุมการตรวจสุขภาพผู้ค้าประเวณีอย่างเข้มงวด

ทั้งนี้การแก้ไขปัญหาการบังคับค่าประเวณีในลักษณะรัฐต่อรัฐ (G to G) นั้นอาจเป็นไปได้ยาก หากแต่ละประเทศมีตัวแบบในการดำเนินคดีต่ออาชญากรรมการบังคับค่าประเวณีที่มีความแตกต่างกัน แม้ว่าทั้งสี่รูปแบบนี้จะมองว่าการบังคับค่าประเวณีเป็นเรื่องผิดศีลธรรมและละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ตาม อาทิ ตัวแบบ Criminalization มองว่าการค้าประเวณีทุกรูปแบบผิดกฎหมายก็ตาม หากแต่ผู้ที่ได้รับผลกระทบต่อนโยบายดังกล่าวมากที่สุดกลับเป็นผู้เสียหายเอง เนื่องจากการจับกุมมักจะเกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายเป็นส่วนใหญ่ และต้องใช้ระยะเวลาในการสืบสวนค่อนข้างเป็นระยะเวลายาวนานในการสืบหาผู้ค้า ก่อให้เกิดกำแพงและความไม่เชื่อใจในผู้ค้าบริการที่จะเข้าร้องขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ขณะที่รูปแบบ Partial Decriminalization และ Full Decriminalization จะทำให้เกิดผลกระทบเชิงบวก (Positive Impact) ต่อผู้เสียหายในการเข้าแจ้งความหรือร้องขอความช่วยเหลือก็ตาม หากแต่กลับเป็นแรงจูงใจให้เกิดอุปทานการค้าประเวณีเพิ่มมากยิ่งขึ้น

ขณะเดียวกัน Legalization ก่อให้เกิดการควบคุมการค้าประเวณีให้อยู่ในระบบระเบียบมากขึ้น หากแต่กลับเป็นข้อคำถามจากประชาชนหากรัฐจะเรียกเก็บภาษีหรือได้ผลประโยชน์จากธุรกิจการค้าประเวณี ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนและผิดศีลธรรมรูปแบบการรับมือกับปัญหาการบังคับค้าประเวณี

จากรูปแบบกฎหมายเพื่อรับมือกับปัญหาการบังคับค้าประเวณีที่กล่าวมาข้างต้น นำไปสู่รูปแบบการรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งทุกรูปแบบได้ให้ความสำคัญกับการให้ผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางและให้ความสำคัญกับการรักษาสีทธิมนุษยชนเพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนารูปแบบการรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นดังนี้

1. การรักษาสิทธิมนุษยชน (Human Right Approach)

การรักษาสิทธิมนุษยชน โดยต้องให้ความสำคัญกับผู้เสียหาย และกันผู้เสียหายออกจากความเป็นผู้ต้องหาทั้งการกันออกจากบทลงโทษ (Punishment) การดำเนินคดี (Prosecution) และป้องกันและให้คำปรึกษาทางกฎหมาย ที่พักอาศัย และการป้องกันจากอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับผู้เสียหายได้

2. ระบบรองรับความต้องการของผู้เสียหาย (Ensure Victim Centered Response)

สร้างระบบรองรับความต้องการของผู้เสียหาย ระมัดระวังกระบวนการที่อาจก่อให้เกิดการถูกรังแกซ้ำ ให้บริการพื้นฐานที่จำเป็น ให้อาชีพ ส่งเสริมการเสริมสร้างพลังอำนาจ และสร้างกระบวนการสนับสนุนผู้เสียหายให้สามารถคืนกลับสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

3. การพิจารณาผลที่ไม่ได้ตั้งใจ (Consider Unintended Consequences)

นโยบายของรัฐอาจก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ไม่คาดหมายได้ (Unintended Consequence) ดังนั้นนโยบายเพื่อรองรับปัญหาอาจจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นตามบริบทของพื้นที่หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้รากฐานการพิจารณาโครงสร้างทางสังคมและปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลกระทบต่อผู้เสียหายเป็นกรณีไป อย่างไรก็ตามการพิจารณาบทลงโทษและโครงสร้างทางกฎหมายย่อมขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละประเทศเป็นสำคัญ นโยบายจึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบอยู่เสมอเพื่อให้เท่าทันกับสถานการณ์หรือโครงสร้างทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยต้องเล็งเห็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นองค์รวม

ข้อเสนอแนะ

เส้นทางการบังคับค้าประเวณีในประเทศไทยนับเป็นเรื่องซับซ้อน เนื่องจากประเทศไทยนับเป็นประเทศระหว่างทางที่จะส่งต่อแรงงานบังคับค้าประเวณีไปยังประเทศใกล้เคียงในภูมิภาคและนอกภูมิภาค อาทิ ออสเตรเลีย สหรัฐ และญี่ปุ่น เป็นต้น ทั้งนี้ในภาวะปัจจุบันประเทศไทยยังคงประสบปัญหาในหลากหลายด้านทำให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ยังคงขาดประสิทธิภาพ อาทิ ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่รัฐต่อนิยามการค้ามนุษย์ อีกทั้งรูปแบบการค้ามนุษย์ในปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป อาทิ การค้าประเวณีออนไลน์ หรือการติดต่อค้าประเวณีผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ ทำให้การให้การช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ทำได้ยากยิ่งขึ้น และมีความซับซ้อนยิ่งขึ้น เนื่องจากมีความหมิ่นเหม่

ในแง่ของการละเมิดสิทธิมนุษยชน ดังนั้นรัฐควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับกลุ่มเสี่ยง โดยการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมผู้ค้าแรงงาน หรือการปรับปรุงความเข้มงวดของการบังคับใช้กฎหมายตรวจคนเข้าเมือง หรือการสร้างเครือข่ายเพื่อทำการรับมือกับปัญหาในเชิงรุก เพื่ออุดช่องว่างโดยทำการบูรณาการการทำงานร่วมกันกับทุกภาคส่วน เพื่อให้การแก้ไขปัญหาเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- Berger, S.M. (2012). No End In Sight: Why The End Demand Movement Is The Wrong Focus For Efforts To Eliminate Human Trafficking. **Harvard Journal of Law and Gender**, 35: 524 – 570.
- David, F. (2005). **Human Trafficking**. New York: Raven Press.
- Friedman, M., & R. Friedman. (1980). **Free to Choose**. Harmondsworth: Penguin Books.
- Genicot, G. (2002). Bonded Labor and Serfdom: A Paradox of Voluntary Choice. **Journal of Development Economics**. 67(1): 101-127.
- Global Slavery Index. (2019). **Human Trafficking and Modern Slavery**. Retrieved 15 January 2019. from <https://www.ipoint-systems.com/blog/human-trafficking-and-modern-slavery>.
- International Labour Organization: ILO. (2014). **Forced Labour modern slavery and human trafficking**. Retrieved 27 November 2018. from <http://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/lang--en/index.htm>.
- _____. (2017). **Children in Hazardous Work**. Retrieved 20 January 2019 from https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_155428.pdf
- International Affair Forum. (2017). **Interview with Dr. Luke S. Bearup: Human Trafficking** Retrieved 23 January 2019 from <https://www.ia-forum.org/Content/ViewInternalDocument.cfm?ContentID=8625>.
- Louise, S. (2010). **Human Trafficked Global Perspective**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Parliament of the United Kingdom. (2003). **Sexual Offences Act 2003**. Retrieved 20 June 2019. from <http://www.homeoffice.gov.uk/publications/police/operationalpolicing/guidance-part-2-sexual-offences?view=Binary>.

- The Minnesota Department of Health: MDH. (2016). **Sex Trafficking and Prostitution**. Retrieved 20 June 2019. from https://www.theadvocatesforhumanrights.org/uploads/sextrafficking_and_prostitution_10_15.pdf.
- UNIAP. (2012). **Human Trafficking 101**. Geneva: UNIAP.
- Walby, S. et.al. (2016). **Study on the Gender Dimension of Trafficking in Human Being**. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- World Health Organization: WHO. (2018). Human Trafficking. Retrieved 20 June 2019. from https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/77394/WHO_RHR_12.42_eng.pdf;jsessionid=EAD07292DFEE9FF75DFDD73D73F078B8?sequence=1.

ผู้เขียน

คำนำหน้า ชื่อ-สกุล

หน่วยงาน/สังกัด

ที่อยู่หน่วยงาน/สังกัด

E-mail:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ชลาชนาวิน

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เลขที่ 99 หมู่ 18 ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง

อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12121

auschala2521@gmail.com